

IQTISODIY MUNOSABATLARNI GLOBALLASHUVI SHAROITIDA SOLIQ TIZIMINI SAMARALI BOSHQARISHNI RIVOJLANTIRISH

Tuychiyeva Marxaba Rejabovna

Osiyo Xalqaro Universitetining 70310102-Iqtisodiyot

(tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi 1-kurs magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada, jahon iqtisodiyotining tobora globallashishi, davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarning kuchayishi va o'zaro raqobatning ortishi sharoitida, soliq tizimini yanada samarali boshqarish ilmiy o'rganilgan. Bundan tashqari, iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillari, soliq tizimining samarali ishlashini ta'minlash, iqtisodiy barqarorlikni saqlash, davlat byudjetini to'ldirish va jamiyatning ijtimoiy himoyasini oshirish kabi omillar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Globalizatsiya, iqtisodiy munosabatlar, soliq siyosati, iqtisodiy barqarorlik.

РАЗВИТИЕ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМОЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

Аннотация. В данной статье в условиях растущей глобализации мирового хозяйства, усиления экономических связей между государствами и усиления взаимной конкуренции научным путем исследуется более эффективное управление налоговой системой. Кроме того, были проанализированы такие факторы, как основные факторы экономического развития, обеспечение эффективного функционирования налоговой системы, поддержание экономической стабильности, пополнение государственного бюджета и повышение социальной защищенности общества.

Ключевые слова. Глобализация, экономические отношения, налоговая политика, экономическая стабильность.

DEVELOPMENT OF EFFECTIVE MANAGEMENT OF THE TAX SYSTEM IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION OF ECONOMIC RELATIONS

Annotation. In this article, in the context of the increasing globalization of the world economy, the strengthening of economic ties between states and the increase in mutual competition, more effective management of the tax system is scientifically studied. In addition, such factors as the main factors of economic development, ensuring the effective functioning of the tax system, maintaining economic stability,

replenishing the state budget and increasing the social protection of society have been analyzed.

Keywords. Globalization, economic relations, tax policy, economic stability.

Kirish. Globalizatsiya jarayoni o'zining ijobiy va salbiy ta'sirlarini iqtisodiy va ijtimoiy tizimlarga kiritib, iqtisodiy munosabatlarni butun dunyo miqyosida tubdan o'zgartirdi. Ushbu jarayonning asosiy natijalaridan biri - iqtisodiy faoliyatning transmilliy shakllari va davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy o'zaro bog'liqlikning kuchayishidir. Shu bilan birga, davlatlar o'rtasidagi soliq siyosati va soliq tizimlarining o'zaro raqobatlashuvi va global soliq standartlariga moslashish zarurati ortib bormoqda.

Soliq tizimining samarali boshqarilishi davlatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash, ijtimoiy tenglikni qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy o'sish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishning muhim vositasidir. Shu nuqtai nazardan, soliq tizimining global sharoitda rivojlanish tendensiyalari va uning samarali boshqarilishining ahamiyati alohida o'rganishni talab qiladi. Ushbu tadqiqotda globalizatsiya sharoitida soliq tizimlarini modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish va davlatlar o'rtasidagi soliq raqobatiga qarshi kurashishning samarali usullari ko'rib chiqiladi.

Bundan tashqari, elektron soliq tizimlarining joriy etilishi va digital transformatsiya jarayonlari soliq boshqaruvini yanada samarali qilish imkonini yaratmoqda. Ushbu innovatsiyalar soliq to'lovchilar bilan o'zaro munosabatlarni soddalashtirib, davlat byudjetining to'ldirilishiga yordam beradi. Global soliq tizimlarining rivojlanishi va integratsiyasi masalalari, ayniqsa, tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu maqola mavzusining dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda soliq tizimi faqat milliy darajada emas, balki global miqyosda ham samarali boshqarilishi kerak. Bu jarayonning muvaffaqiyati nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlash, balki global iqtisodiy munosabatlarning rivojlanishiga ham ta'sir qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. "Iqtisodiy munosabatlarni globallasuvi sharoitida soliq tizimini samarali boshqarishni rivojlantirish" borasida ilmiy izlanishlar olib borgan olimlar, ko'pincha iqtisodiy globalizatsiya, soliq siyosati va tizimlarini modernizatsiya qilish, shuningdek, soliq ma'muriyatini samarali boshqarish masalalariga qaratilgan tadqiqotlar olib boradilar. Quyida ushbu mavzuga oid ba'zi taniqli olimlar va ularning ba'zi tadqiqot ishlari haqida qisqacha ma'lumotlar berilgan:

Jeyms Xayns – global soliq siyosati va iqtisodiy raqobatga oid tadqiqotlari bilan tanilgan olimlardan biridir. U soliq raqobati (soliq boshpanalari) konseptlarini o'rganish orqali davlatlar o'rtasidagi soliq siyosati va iqtisodiy raqobatdagi murakkab munosabatlarni tahlil qilgan. Xaynsning ishlari, soliq tizimlarining global sharoitda

samarali boshqarilishini va davlatlar o'rtasidagi raqobatni ko'rib chiqishda muhim manba hisoblanadi.

Maykil Gretz – AQShda soliq siyosati va soliq tizimi sohasida ko'p yillik tajribaga ega bo'lgan olim va huquqshunos. Uning ilmiy ishlari asosan soliq islohotlari, xalqaro soliq tizimi va Amerika Qo'shma Shtatlarining soliq siyosati bilan bog'liq. Gretzning asari soliq tizimlarining global integratsiyasi va ularning samarali boshqarilishiga oid muhim tahlillarni o'z ichiga oladi.

Alberto Alesina iqtisodiy inqirozlar, soliq tizimlari va davlatning iqtisodiy siyosati o'rtasidagi o'zaro ta'sirni o'rganishda ilmiy ishlari bilan tanilgan. U soliq tizimlarining samarali boshqarilishining iqtisodiy barqarorlikka va ijtimoiy adolatga ta'sirini tahlil qilgan. Alesinaning ishlari globalizatsiya sharoitida davlatlarning soliq siyosatini qanday modernizatsiya qilish zarurligini ko'rsatib beradi.

Reymond Goldsmitning ishlari, iqtisodiy rivojlanish, moliya va soliq tizimlarini soliq va moliya boshqaruvining tarixiy tahlili asosida o'rganadi. Uning tadqiqotlari, iqtisodiy tizimlarning global integratsiyasi jarayonida soliq tizimlarining o'zgarishlarini va global sharoitda ularni boshqarishning muhimligini ko'rsatadi.

Ushbu olimlar va tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar, soliq tizimlarini global miqyosda samarali boshqarish uchun ilmiy asoslarni yaratadi. Ularning ishlarining natijalari iqtisodiy globalizatsiya jarayonining yuksalishi bilan bog'liq holda soliq siyosatini isloh qilish, soliq boshqaruvining samaradorligini oshirish va xalqaro soliq standartlariga moslashish zaruriyatini ta'kidlaydi.

Muhokama. "Iqtisodiy munosabatlarni globallasuvi sharoitida soliq tizimini samarali boshqarishni rivojlantirish" mavzusi doirasida muhokama qilish mumkin bo'lgan bir qancha muhim masalalar mavjud. Ushbu masalalar globalizatsiya jarayonining iqtisodiyotga, soliq tizimlariga, davlatlar o'rtasidagi raqobatga ta'sirini o'rganish va soliq siyosatining samarali boshqarilishini ta'minlashga qaratilgan. Quyida ba'zi muhokama qilish mumkin bo'lgan masalalar keltirib o'tilgan:

1. Globalizatsiya va soliq siyosatining o'zaro bog'liqligi

Globalizatsiya jarayoni soliq tizimlarining samarali boshqarilishini yanada murakkablashtiradi. Bir tomondan, global savdo va kapital harakati davlatlarga iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun raqobatni kuchaytiradi, boshqa tomondan esa, soliq qochqinligi va korporativ soliqdan qochish masalalari yuzaga keladi. Mavjud global soliq tizimi davlatlar o'rtasidagi o'zaro raqobatni kuchaytirib, ayrim mamlakatlarda past soliq stavkalari (masalan, soliq boshpanalarida) soliq adolatsizligiga olib kelishi mumkin.

2. Soliq tizimlarining samaradorligini oshirish uchun innovatsion texnologiyalardan foydalanish

Soliq tizimlarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalar, masalan, elektron soliq tizimlari, sun'iy intellekt va "blockchain" texnologiyalarining roli ortib bormoqda. Ushbu texnologiyalar soliq to'lovchilarni avtomatik tarzda hisoblash, ularga xizmat ko'rsatishni soddalashtirish va davlat byudjetini to'ldirishda samaradorlikni oshirish imkoniyatini yaratadi.

3. Soliq raqobati va soliq (soliq boshpanalari) muammosi

Soliq raqobati – bu davlatlar o'rtasidagi soliq stavkalarini pasaytirish orqali investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun kurashdir. Soliq boshpanalari, ya'ni past soliq stavkalariga ega bo'lgan davlatlar va hududlar, ko'plab transmilliy kompaniyalar va shaxslar tomonidan soliq to'lashdan qochish maqsadida ishlatiladi. Bu holat, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun soliq daromadlarini kamaytirishi va soliq tizimlarining adolatsizligini kuchaytirishi mumkin.

4. Xalqaro soliq standartlari va ularni amalga oshirish

Xalqaro soliq tizimlarini modernizatsiya qilish va ularni samarali boshqarish uchun xalqaro soliq standartlarini ishlab chiqish va amalga oshirish zarur. Masalan, OECD ning "Base Erosion and Profit Shifting" (BEPS) loyihasi korporatsiyalar tomonidan soliqdan qochishning oldini olishga qaratilgan. Shu bilan birga, global miqyosda turli mamlakatlarning soliq siyosatining o'ziga xos xususiyatlari va farqlari mavjud.

5. Soliq tizimlarining ijtimoiy adolatga ta'siri

Soliq tizimining samarali boshqarilishi faqat iqtisodiy rivojlanishning ta'minlanishi emas, balki jamiyatdagi ijtimoiy tenglik va adolatni ham ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Soliq tizimlarining adolatli bo'lishi daromadlarni qayta taqsimlash, kambag'allikka qarshi kurashish va ijtimoiy himoyani kuchaytirish uchun muhimdir.

6. Digital soliq va raqamli iqtisodiyotga soliq solish

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bilan yangi turdagi iqtisodiy faoliyatlar, masalan, onlayn savdo va raqamli xizmatlar paydo bo'ldi. Bu esa davlatlar uchun soliq tizimiga yangi muammolarni keltirib chiqaradi. Raqamli platformalar va internetda soliq solishning adolatliligini ta'minlash uchun yangi qonunlar va soliq mexanizmlarini ishlab chiqish zarur.

Xulosa. Globallashtirish sharoitida soliq tizimlarini samarali boshqarish uchun mamlakatlar o'rtasida hamkorlik, xalqaro soliq standartlariga moslashish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va soliq adolatini ta'minlash zarur. Soliq tizimi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki ijtimoiy adolatni rivojlantirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Bunday tizimni boshqarishning muvaffaqiyati davlatlar o'rtasidagi samarali hamkorlik va modernizatsiya jarayonlariga bevosita bog'liq.

"Iqtisodiy munosabatlarni globallashuvi sharoitida soliq tizimini samarali boshqarishni rivojlantirish" mavzusi, jahon iqtisodiyotining integratsiyalashuvini hisobga olgan holda, soliq tizimlarining samarali boshqarilishini ta'minlashning muhimligini ta'kidlaydi. Globalizatsiya jarayonlari mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni yanada chuqurlashtirib, soliq tizimlariga yangi chaqiriqlarni keltirib chiqarmoqda. Xalqaro savdo va kapital harakati, soliq qochqinligi va raqobat kuchayishi davlatlarning soliq siyosatini zamonaviy sharoitlarga moslashtirishni talab qiladi.

Soliq tizimining samarali boshqarilishi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki ijtimoiy adolat va tenglikni qo'llab-quvvatlash uchun ham zarurdir. Shu ma'noda, soliq siyosatining globallashuvi va xalqaro hamkorlikka asoslangan strategiyalarni ishlab chiqish, soliq raqobatining oldini olish va soliq havenslari bilan kurashish kabi masalalar muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy texnologiyalar, xususan, elektron soliq tizimlari va sun'iy intellekt yordamida soliq boshqaruvini yanada samarali qilish imkoniyatlari mavjud. Bu texnologiyalar davlatlar o'rtasidagi soliq to'lovchilari bilan o'zaro munosabatlarni soddalashtiradi, byudjetni to'ldirishni ta'minlaydi va soliq adolatsizligini kamaytiradi.

Bundan tashqari, global soliq tizimining samarali boshqarilishi ijtimoiy va iqtisodiy o'sishni ta'minlash, investitsiyalarni jalb qilish va kambag'allikni kamaytirishga yordam beradi. Xalqaro soliq standartlarining joriy etilishi va ularni amalga oshirish mamlakatlar o'rtasidagi farqlarni kamaytirishga, soliq ma'muriyatining shaffofligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiy munosabatlarning globallashuvi sharoitida soliq tizimining samarali boshqarilishi uchun xalqaro hamkorlikni mustahkamlash, innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish va soliq tizimining adolatli ishlashini ta'minlash zarur. Bularning barchasi iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Alberto Alesina, Nouriel Roubini, Gerald D. Cohen Political Cycles and the Macroeconomy. MIT Press, 1997. – 84 p.
2. Альберто Алесина, Франческо Джавацци. Либерализм — это левая идея. 2007. – 56 с.
3. World Bank. (2020). Doing Business 2020. World Bank Publications. – 28-33 p.
4. OECD. (2019). Estonia: Implementing the OECD Anti-Bribery Convention. OECD Publishing. – 45-52 p.
5. Bundesministerium der Finanzen. (2021). German Tax System. Federal Ministry of Finance. – 66-68 p.